

Pohjois-Karjalan hyvinvointialue

Omaishoidon tuen myöntämisen perusteet

1.1.2024 alkaen

Hyväksytty 19.9.2022, Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen aluehallitus § 117
Hyväksytty 10.11.2023, toimialuejohtaja Eija Rieppo

Sisällysluettelo

1	Omaishoidon tuki	2
2	Omaishoidon tuen hakeminen	2
3	Palvelutarpeen arviointi.....	3
4	Omaishoitopalveluun laadittavat suunnitelmat	3
5	Palvelun järjestäminen ja päätöksenteko	4
5.1	Hoitopalkkion määräytyminen.....	5
5.1.1	Omaishoidon tuen muutostilanteet	5
5.1.2	Alle 18-vuotiaat omaishoidettavat	6
5.1.3	Yli 18-vuotiaat hoidettavat	8
5.2	Omaishoitajan lakisääteisen vapaan järjestäminen	10
5.2.1	Sijaishoito	11
5.2.2	Perhehoito	11
5.2.3	Lyhytaikainen asuminen	11
5.3	Omaishoitoa tukevat palvelut.....	12
6	Omaishoidon tuen päättyminen.....	12
7	Asiakirjahallinta.....	13

Tekijät

Riitta Gröhn, palveluesihenkilö

Tero Härkönen, johtava sosiaalityöntekijä

Teija Pesonen, Hanne Kokkonen, Tarja Tikka, sosiaaliohjaajat

Marke Varis, palvelujohtaja

1 Omaishoidon tuki

Omaishoidon tuella tarkoitetaan vammaisen, sairaan tai muulla tavalla toimintakyvyltään heikentyneen henkilön hoidon ja huolenpidon järjestämistä kotiloissa omaisen tai muun hoidettavalle läheisen henkilön avulla.

Omaishoitotilanne voi syntyä vähitellen, jolloin omainen auttaa hoidettavaa yhä enemmän henkilökohtaisessa perustoiminnossa. Toisinaan omaishoitotilanne voi syntyä äkillisesti sairauden tai vammautumisen seurauksena. Omaishoitaja huolehtii läheisen arjen sujumisesta ja seuraa hoidettavan vointia. Omaishoitaja auttaa hoidettavaa esimerkiksi ruokailussa, peseytymisessä, pukeutumisessa ja lääkehoidon toteutumisessa sekä huolehtii riittävästä levosta.

Omaishoidon tuki perustuu omaishoidon tuesta annettuun lakiin 937/2005 sekä Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen – Siun soten hyväksymiin omaishoidon tuen myöntämisen perusteisiin ja palkkioluokkiin. Omaishoidon tuki on lakisääteinen sosiaalipalvelu, jonka järjestämis- ja valvontavastuu on hyvinvointialueilla. Omaishoidon tuki on määrärahasidonnainen palvelu, johon ei ole subjektiivista oikeutta. Omaishoidon tuki on kokonaisuus, joka muodostuu omaishoitajalle maksettavasta hoitopalkkiosta, tuesta ja lakisääteisestä vapaasta sekä omaishoitoa tukevista palveluista.

Omaishoidon tuen myöntämisen lähtökohtana on, että omainen tai läheinen haluaa ryhtyä omaishoitajaksi ja, että hoidettava hyväksyy hänet hoitajakseen. Omaishoidon tuen myöntämisen tulee olla aina hoidettavan edun mukaista.

2 Omaishoidon tuen hakeminen

Omaishoidon tukea voi hakea ympäri vuoden. www.omaolo.fi-sivustolla omaishoitaja voi tehdä alustavan arvion mahdollisuudesta omaishoidontukeen, mutta sivustolla ei voi tehdä varsinaista hakemusta, eikä sivusto anna päätöstä palvelusta.

Omaishoidon tukea voidaan hakea sähköisesti [Miunpalveluiden](#) kautta tai täyttämällä tulostettava hakemuslomake. Tulostettava hakemus on saatavissa Siun soten [verkkosivuilla](#). Sähköinen palveluhakemus edellyttää verkkopankkitunnuksia omaishoitajalta. Lisäksi omaishoidon sähköisissä hakemuksissa tulee olla mukana valtakirja hoidettavalta, mikäli hoidettava on yli 18-vuotias. Alle 18-vuotiaiden lasten hakemuksen liitteeksi tarvitaan toisen huoltajan suostumus tai yksinhuoltajuuden osoittava asiakirja.

Tulostusversioon täytetty hakemus lähetetään osoitteella **Omais- ja perhehoitokeskus Onneli, Tikkamäentie 16, talo 8, kerros 5, 80210 Joensuu**. Omais- ja perhehoitokeskus Onnelista (puh. 013 330 2892) voi tiedustella apua hakemuksen tekoon sekä kysyä lisätietoja omaishoidon tuen palvelusta.

3 Palvelutarpeen arviointi

Omaishoidon tuen tarve selvitetään arvioimalla hoidettavan palvelutarvetta. Palvelutarpeen arvioi asiakas- tai sosiaaliohjaaja tai sosiaalityöntekijä yhdessä omaishoitoperheen kanssa. Yli 75-vuotiaan hakijan palvelutarpeen selvittäminen aloitetaan asiakkaan tilanteen mukaan joko välittömästi, tai seitsemän arkipäivän kuluessa hakemuksen saapumisesta tai yhteydenotosta. Alle 75-vuotiaan hakijan palvelutarpeen arviointi aloitetaan kohtuullisessa ajassa, noin 14 vuorokauden sisällä hakemuksen saapumisesta tai yhteydenotosta, ellei tilanne ole kiireellinen.

Omaishoidon tuen palvelua arvioitaessa huomioidaan omaishoitoperheen kokonaistilanne. Iäkkään hoidettavan toimintakyvyn ja palvelutarpeen arvioinnissa käytetään apuna lakisääteistä RAI-arviointivälineistöä. RAI arviointia voidaan käyttää tarvittaessa myös muiden asiakasryhmien palvelutarpeen arvioinnissa huomioiden muut käytettävissä olevat arviointimenetelmät.

Omaishoitajana voi toimia täysi-ikäinen henkilö, jonka terveys ja toimintakyky vastaavat omaishoidon asettamia vaatimuksia. Arvioinnissa huomioidaan omaishoitajan toimintakyky ja terveydentila. Omaishoitajan on kyettävä kantamaan kokonaisvastuu hoidettavasta sekä takaamaan hoidettavalle turvallinen ja asianmukainen hoito. Hoitajan päihteiden käyttö olla este omaishoidon tuen myöntämiselle. Tarvittaessa omaishoitajan on esitettävä lääkärin tai terveydenhuollon ammattihenkilön lausunto terveydentilastaan.

4 Omaishoitopalveluun laadittavat suunnitelmat

Palvelutarpeenarvioinnin yhteydessä tai sen jälkeen hakijalle laaditaan asiakassuunnitelma tai jo tehtyä suunnitelmaa päivitetään. Tarvittaessa suunnitelma voidaan tehdä myös hakijan läheiselle. Asiakassuunnitelma voidaan jättää tekemättä vain, jos kyseessä on tilapäinen neuvonta tai ohjaus, tai jos asiakassuunnitelman laatiminen muutoin olisi ilmeisen tarpeeton. Asiakassuunnitelmassa on nimettynä omatyöntekijä, joka vastaa asiakassuunnitelman laatimisesta. Asiakassuunnitelmassa sovitaan kaikista asiakkaan tarvitsemista sosiaali- ja terveyspalveluista yhdessä hoidettavan ja omaishoitajan kanssa.

Omaishoitopalvelun alkaessa omaishoitoperheen kanssa sovitaan vähintään seuraavista asioista, jotka kirjataan omaishoitopalvelua koskevaan suunnitelmaan (laki omaishoidosta 937/2005 7 §):

- Omaishoitajan antaman hoidon määrä ja sisältö
- Muiden hoidettavalle tarpeellisten sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen määrä ja sisältö
- Omaishoitajan hoitotehtävää tukevien palvelujen määrä ja sisältö

- Miten hoidettavan hoito järjestetään omaishoitajan vapaan, terveydenhoitoon liittyvien käyntien tai muun poissaolon aikana
  - Omaishoitajan terveydenhoitoon liittyvät ja muut omaishoitajan poissaolot voivat olla ennalta suunniteltuja tai äkillisiä. Mikäli poissaolon aikainen hoito ei järjesty asiakkaan omien verkostojen avulla, Siun sote järjestää hoidon kulloinkin parhaaksi katsomallaan tavalla huomioiden hoidettavan kokonaistilanteen. Omaishoitoa korvaavasta hoidosta perittävä maksu määräytyy Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen – Siun soten vahvistamien taksojen mukaisesti.
- Yksilöllinen suunnitelma yhteydenpidosta omaishoitoperheen kanssa
- Suunnitelman seuraava tarkistuspäivämäärä

5 Palvelun järjestäminen ja päätöksenteko

Omaishoidon tuen myöntämisen lähtökohta on hoidon sitovuus ja vaativuus, jota tarkastellaan palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä. Omaishoidon tuen myöntäminen edellyttää, että henkilö tarvitsee alentuneen toimintakyvyn, sairauden, vamman tai muun vastaavanlaisen syyn vuoksi kotioloissa hoitoa tai muuta huolenpitoa omaiselta tai läheiseltä. Omaishoidon tukea myönnetään pääsääntöisesti tilanteissa, kun tuen tarpeen arvioidaan olevan pysyvä tai pitkäaikainen. Omaishoidon tuki myönnetään hoitopalkkiona ja omaishoitoa tukevana palveluina, hoitopalkkion taso määräytyy hoidon sitovuuden ja vaativuuden mukaan. Omaishoidon myöntämisen edellytyksenä on, että hoidettavan kotikunnan tulee olla Siun soten alueella.

Omaishoidon tuesta päätettäessä huomioidaan, täyttyvätkö omaishoidon tuelle laissa säädetyt edellytykset sekä Siun soten hyväksymät myöntämisen perusteet. Hakija saa omaishoidon tuen myöntämisestä joko myönteisen tai kielteisen kirjallisen päätöksen valitusohjeineen kolmen kuukauden kuluessa saapuneesta hakemuksesta.

Mikäli päätös omaishoidon tuesta on myönteinen, tehdään omaishoitajan ja Siun soten välille kirjallinen toimeksiantosopimus omaishoidon järjestämisestä. Lisäksi kirjataan tai päivitetään asiakkaalle /omaishoitoperheelle laadittavat suunnitelmat.

Omaishoitaja ei ole työsopimuslain 55/2001 tarkoittamassa työsuhteessa Siun soteen, hoidettavaan tai hoidettavan huoltajaan. Näin ollen omaishoitajalla ei ole työaikaa, päivärahaoikeutta eikä muita vastaavia työntekijän etuuksia. Omaishoitajat kuuluvat kunnallisen eläketurvan piiriin. Eläkettä karttuu aina vakuuttamisvelvollisuuden ylärajaan asti. Yläraja määräytyy omaishoitajan syntymävuoden ja kuukauden mukaan. Omaishoidon eläkettä haetaan samalla kuin muutakin eläkettä ja sen myöntää eläkelaitos, joka maksaa muunkin eläkkeen. Mikäli eläkkeen maksajia on useita, omaishoidon eläkkeen maksaa KEVA. Omaishoitaja on vakuutettu omaishoitotyössä tapahtuvan tapaturman varalta tapaturma- ja ammattitautilain 459/2015 3 § 1 momentin perusteella. Tapaturman jälkeen on tarvittaessa käytävä lääkärin vastaanotolla viivytyksessä ja tapaturmasta ilmoitettava mahdollisimman pian omaishoidon omatyöntekijälle.

Sopimus tehdään pääsääntöisesti toistaiseksi voimassa olevaksi. Vain erityisestä syystä sopimus voidaan tehdä määräaikaiseksi. Määräaikaisen sopimuksen tulee perustua hoidettavan etuun. Määräajaksi tehty sopimus lakkaa ilman irtisanomista määräajan päätyttyä. Mikäli omaishoidon tuen tarve jatkuu määräajan jälkeen, voi omaishoidon tukea hakea uudelleen.

Jos omaishoidon tuesta tehtävä päätös on kielteinen, Siun soten ammattihenkilö huolehtii hakijan riittävästä ohjauksesta ja neuvonnasta muiden julkisten tai yksityisten sosiaali- ja terveystalvelujen piiriin ja laatii tarvittaessa asiakassuunnitelman, ellei suunnitelma ole ilmeisen tarpeeton.

Omaishoidon tukeen ei ole oikeutta, jos hoidettava asuu ympärivuorokautisessa palveluasumisessa, pitkäaikaisessa perhehoidossa tai on kokeilulomalla kotona, tai jos hoidettava pääsääntöisesti opiskelee toisella paikkakunnalla, ja asuu viikot pois kotoa. Tukeen ei ole myöskään oikeutta, jos hoidettavan avun tarve kohdentuu ainoastaan asiointi- ja kodinhoitotehtäviin. Tukea ei myönnetä, mikäli hakija toimii samaan aikaan hoidettavan henkilökohtaisena avustajana tai saa itse henkilökohtaista apua vammaispalveluna (laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 380/1987). Omaishoidon tuen hoitopalkkio ei ole tarkoitettu korvaamaan vammasta tai sairaudesta aiheutuvia kustannuksia, kuten KELA:n maksamat hoito- tai vammaistuki.

5.1 HOITOPALKKION MÄÄRÄYTYMINEN

Hoitopalkkion tasoa arvioitaessa huomioidaan hoidettavan päivittäisen hoivan ja huolenpidon sekä ohjauksen ja valvonnan tarve. Hoitopalkkio on omaishoitajalle veronalaista tuloa ja se maksetaan jälkikäteen omaishoitajan ilmoittamalle pankkitilille kuukauden 15. päivä. Omaishoidon tuen saajan tulee itse tarkistaa tuen mahdolliset vaikutukset muihin saamiinsa etuuksiin.

Omaishoidon tuki voidaan jakaa kahteen tasasuuruiseen 50 % osuuteen erityistä harkintaa käyttäen, esimerkiksi tilanteissa, joissa hoidettavan lapsen vanhemmilla on yhteishuoltajuus ja lapsi on vuorotellen hoidossa vanhempiensa luona tai kun iäkästä vanhempaansa hoitaa vuorotellen kaksi sisarusta. Omaishoidon tuen palkkion jakaminen kahdelle eri omaishoitajalle, edellyttää molempien omaishoitajien sekä hoidettavan suostumusta.

Hoitopalkkiota tarkastetaan kalenterivuositain työntekijän eläkelain 395/2006 96 § tarkoitetulla palkkakertoimella. Hoidon sitovuudesta ja vaativuudesta riippumatta, hoitopalkkio voidaan omaishoitajan esittämän erityisen syyn perusteella sopia säädettyjä vähimmäismääriä pienemmiksi. Tällainen erityinen syy voi olla esimerkiksi hoitopalkkion vaikutus johonkin sosiaalietuuteen.

5.1.1 Omaishoidon tuen muutostilanteet

Omaishoitajalla on velvollisuus ilmoittaa hoidon keskeytyksistä sekä olosuhteiden muutoksista viipymättä Omaishoitokeskus Onneliin, sillä keskeytyksillä on vaikutus palkkion maksamiseen.

- Jos omaishoito keskeytyy tilapäisesti hoidettavan terveydentilasta johtuvasta syystä, hoitopalkkion maksaminen keskeytyy kuukauden kuluttua.

- Jos hoidettava siirtyy ympärivuorokautisen hoidon piiriin, eikä hoidettava palaa enää kotiin, päättyy omaishoidon tuen maksaminen siihen päivään, kun hoidettava on siirtynyt palveluun.
- Jos hoidettavan kotikunta muuttuu Siun soten ulkopuolelle, omaishoidon tuen maksaminen päättyy muuttopäivään.
- Omaishoidettavan kuollessa maksetaan omaishoidon tuki kyseisen kuukauden loppuun saakka.
- Jos hoito keskeytyy omaishoitajan sairauden vuoksi ja hoidettava tarvitsee hoitopaikan keskeytyksen ajaksi, omaishoitajalla on oikeus hoitopalkkioon sairastumispäivältä. Hoitopalkkion maksuun tulee keskeytys siihen saakka, kunnes omaishoitaja jatkaa hoitamista. Mikäli hoito järjestyy omien verkostojen turvin, omaishoidon tuen maksaminen ei keskeydy, koska palkkion maksua ei keskeytetä, ei Siun sote ole velvollinen maksamaan sijaishoitajärjestelykuluja omaishoitoperheen verkostolle hoidon järjestymisestä.

Säännöllinen lyhytaikainen asuminen, ja/tai säännölliset kotihoidon palvelut tai muut vastaavat palvelut omaishoitoa tukevana palveluna voivat vaikuttaa omaishoidon palkkion määrään alentavasti pois lukien lakisääteisenä vapaana pidettävät palvelut, jotka eivät alenna palkkion määrää.

Omaishoitopalvelun keskeytys voi vaikuttaa hoitopalkkion suuruuteen ja lakisääteisten vapaiden kertymiseen pois lukien lakisääteisenä vapaana pidettävät palvelut, jotka eivät keskeytä hoitopalkkion maksamista. Sopimuksen jatkumisen edellytykset arvioidaan uudelleen, mikäli hoidettava on sairaala-, laitos- tai muussa hoidossa yhtäjaksoisesti 1–2 kuukautta.

Omaishoitajalle tai hoidettavalle myönnetty moniammatillinen yksilökuntoutus tai sopeutumisvalmennuskurssi ei aiheuta keskeytystä omaishoidon tuen maksamiseen.

Aiheettomasti maksettu omaishoidon tuki peritään kokonaisuudessaan takaisin.

5.1.2 Alle 18-vuotiaat omaishoidettavat

Alle 18-vuotiaiden hoidettavien kohdalla arvioinnissa kiinnitetään huomiota lapsen tai nuoren iän mukaiseen selviytymiseen päivittäisissä toiminnoissa sekä hoidon ja valvonnan tarpeeseen. Omaishoidon tukea myönnetään pääsääntöisesti lapsen tai nuoren hoidosta, joka tarvitsee ikätasoonsa nähden selkeästi enemmän hoitoa, huolenpitoa tai valvontaa. Pelkkä sairauden tai vamman diagnoosi ei välttämättä oikeuta omaishoidon tukeen, vaan hoidon ja huolenpidon on sitovaa ja vaativaa.

Mikäli hoidettava on lastensuojelun asiakkaana, omaishoidon tukipäätös odottaa tarvittaessa niin kauan, kunnes mahdollinen lastensuojelun tarve on selvitetty. Omaishoidon tuki voidaan myöntää, jos lastensuojelun asiakkuus on avohuollon tukitoimi tai johtuu lapsen haasteista/haastavuudesta, mikäli muutoin täyttyy omaishoidon tuen perusteet.

Lasten ja nuorten palvelutarpeenarvioinnissa kiinnitetään huomiota myös perheen mahdollisiin muihin lapsiin. Arviointia tehtäessä huomioidaan, että omaishoidettava lapsi sitoo ja vaikuttaa myös muihin perheenjäseniin, kuin omaishoidettavaan ja -hoitajaan. Omaishoidon tukea arvioitaessa viranhaltija voi olla yhdessä yhteydessä

lapsiperheiden sosiaalityöhön tukea haettavan lapsen tai perheen muiden lasten osalta ja antaa ohjausta perheelle.

5.1.2.1 Hoitopalkkioluokka 1

Hoidettava tarvitsee ikäänsä nähden paljon apua päivittäisissä toiminnoissa, häntä on autettava konkreettisesti ja oltava välittömässä läheisyydessä ohjaamassa sanallisesti hoidettavan toimintaa. Hoidettava tarvitsee vaativia hoitotoimenpiteitä tai hänellä on erityisen suuri valvonnan tarve.

Pelkkä ohjauksen ja valvonnan tarve eivät ole riittäviä perusteita omaishoidon tuelle lapsuusiässä.

Omaishoitajan tulee asua hoidettavan kanssa samassa taloudessa. Omaishoitaja voi olla ansiotyössä kodin ulkopuolella.

5.1.2.2 Hoitopalkkioluokka 2

Hoidettava tarvitsee ikäänsä nähden runsaasti hoivaa ja huolenpitoa ja on lähes täysin toisen henkilön avun varassa. Hoidettava tarvitsee vaativia hoitotoimenpiteitä tai hänellä on erityisen suuri valvonnan tarve, hoidettava voi olla vaaraksi itselleen tai muille. Hoito on ympärivuorokautista, eikä hoidettavaa voida jättää yksin kuin hetkeksi.

Omaishoitajan tulee asua hoidettavan kanssa samassa taloudessa. Omaishoitaja voi olla ansiotyössä kodin ulkopuolella.

5.1.2.3 Hoitopalkkioluokka 3

Hoidettava tarvitsee ikäänsä nähden erittäin runsaasti hoivaa ja huolenpitoa ja on täysin toisen henkilön avun varassa. Hoidettava tarvitsee erityisen vaativia hoitotoimenpiteitä ja hänellä on erityisen suuri valvonnan tarve, hoidettava voi olla vaaraksi itselleen tai muille. Hoito on ympärivuorokautista, eikä hoidettavaa voi jättää yksin. Omaishoito korvaa sairaalassa oloa, omaishoitaja on sitoutunut ympärivuorokautiseen hoitotyöhön. Omaishoitajan tulee asua hoidettavan kanssa samassa taloudessa.

Palkkioluokkaa voidaan käyttää myös hoidollisesti raskaan siirtymävaiheen aikana. Näissä tapauksissa omaishoitaja on lyhytaikaisesti estynyt tekemään työtä tai päätoimista opiskelua jäädessään hoitamaan läheistään tai omaistaan.

5.1.2.4 Hoitopalkkioluokka 4

Hoidettavan avuntarve kuuluu hoitopalkkioluokkaan 3. Päätös tehdään määräaikaiseksi ja määräajan päättyessä tehdään uusi palvelutarpeenarviointi.

Tämä hoitopalkkioluokka on erityismaksuluokka. Kyseessä voi olla saattohoito tai muu hoidollisesti raskas siirtymävaihe. Hoitopalkkioluokkaa voidaan käyttää erityisen harkinnan mukaan tapauksissa, jolloin omaishoitaja jää omasta ansiotyöstään kotiin hoitamaan sairaalahoidon tarpeessa olevaa lastaan ja näin vapauttaa sairaalapaikan. Tuen myöntämisen perusteena on työnantajan päätös omaishoitajan palkattomasta työvapaasta.

Omaishoitolain 937/2005 5 §:n mukaan edellytyksenä on, ettei omaishoitaja saa muuta korvausta ansiotulon menetyksestä. Tällä tarkoitetaan sitä, ettei omaishoitajalla ole vastaavalta ajalta

- oikeutta sairausvakuutuslain mukaiseen erityishoitorahaan. Erityishoitoraha on korvaus ansionmenetyksestä tilanteessa, jossa alle 16-vuotiaan sairaan tai vammaisen lapsen huoltaja ei voi tehdä työtään, koska hänen on osallistuttava lapsensa hoitoon tai kuntoutukseen. Erityishoitorahan myöntää KELA. Erityishoitorahaa maksetaan saman sairauden poliklinikka- tai sairaalahoidosta tai kuntoutuksesta enintään 60 arkipäivän ajan. Erityisestä hoidollisesta syystä erityishoitorahaa voidaan maksaa kotihoitoon enintään 30 lisäarkipäivää.
- oikeutta vuorotteluvapaalain mukaiseen korvaukseen.

5.1.3 Yli 18-vuotiaat hoidettavat

Yli 18-vuotiaiden hoidettavien kohdalla arvioinnissa kiinnitetään huomiota selviytymiseen päivittäisissä toiminnoissa sekä ohjauksen, hoidon ja valvonnan tarpeeseen. Pelkkä sairauden tai vamman diagnoosi ei välttämättä oikeuta omaishoidon tukeen, vaan hoidon ja huolenpidon on oltava sitovaa ja vaativaa. Omaishoidon tukea ei myönnetä pelkästään kodinhoidollisiin tehtäviin tai asiointiin.

5.1.3.1 Hoitopalkkioluokka 1

Hoidettava selviytyy päivittäisistä toiminnoista ja kodin ulkopuolisesta asioinnista valvonnan, seurannan ja tuen avulla. Omaishoito korvaa päivittäisiä säännöllisen kotihoitoon palveluja tai yhteisöllisen palveluasumisen. Päävastuu asiakkaan hoidosta on omaishoitajalla.

Hoidettava tarvitsee päivittäin hoitoa ja huolenpitoa tai valvontaa ja ohjausta henkilökohtaisissa toiminnoissa. Arvioinnissa kiinnitetään huomiota myös vaativien hoitotoimenpiteiden tarpeeseen.

Hoidettava voi tarvita hoitoa myös yöaikaan, mutta hoidon tarve ei ole säännöllistä.

Omaishoitajan ja hoidettavan ei tarvitse asua samassa taloudessa, mutta omaishoitajan tulee sitoutua hoitoon ja huolenpitoon päivittäin. Omaishoitaja voi olla ansiotyössä.

5.1.3.2 Hoitopalkkioluokka 2

Hoidettava selviytyy päivittäisistä toiminnoista ympärivuorokautisen hoidon, huolenpidon, ohjauksen ja valvonnan avulla. Omaishoito on vaihtoehto ympärivuorokautiselle hoidolle. Päävastuu asiakkaan hoidosta on omaishoitajalla.

Hoidettava tarvitsee runsaasti hoivaa ja huolenpitoa sekä valvontaa ja ohjausta henkilökohtaisissa toimissa. Arvioinnissa kiinnitetään huomiota myös vaativien hoitotoimenpiteiden tarpeeseen.

Hoidettava tarvitsee hoitoa myös yöaikaan säännöllisesti.

Omaishoitajan ja hoidettavan on asuttava samassa taloudessa hoidettavan ympärivuorokautisen avun tarpeen vuoksi. Omaishoitaja voi olla ansiotyössä, tällöin hoidettavan hoiva- ja huolenpito on turvattava kotihoidon tai muun vastaavan palvelun avulla.

5.1.3.3 Hoitopalkkioluokka 3

Hoidettava selviytyy päivittäisistä toiminnoista ainoastaan jatkuvalla ja runsaalla ympärivuorokautisella hoivalla. Omaishoito on sitovaa ja raskasta. Omaishoito on vaihtoehto ympärivuorokautiselle hoidolle.

Hoidettava tarvitsee erittäin runsaasti hoivaa ja huolenpitoa, ja toisen henkilön läsnäoloa ja apua. Päävastuu asiakkaan hoidosta on omaishoitajalla.

Omaishoitajan ja hoidettavan on asuttava samassa taloudessa.

Palkkioluokkaa voidaan käyttää myös hoidollisesti raskaan siirtymävaiheen aikana. Näissä tapauksissa omaishoitaja on lyhytaikaisesti estynyt tekemään työtä tai päätoimista opiskelua jäädessään hoitamaan läheistään tai omaistaan.

5.1.3.4 Hoitopalkkioluokka 4

Hoidettavan avuntarve kuuluu hoitopalkkioluokkaan 3. Päätös tehdään määräaikaiseksi ja määräajan päättyessä tehdään uusi palvelutarpeenarviointi.

Tämä hoitopalkkioluokka on erityismaksuluokka. Kyseessä voi olla myös saattohoito tai muu hoidollisesti raskas siirtymävaihe. Palkkioluokkaa voidaan käyttää harkinnan mukaan tapauksissa, joissa omaishoitaja jää omasta ansiotyöstään kotiin hoitamaan ympärivuorokautisen palveluasumisen tarpeessa olevaa omaistaan vapauttaen paikan asumisyksiköstä tai sairaalasta. Tuen myöntämisen perusteena on työnantajan päätös omaishoitajan palkattomasta työvapaasta.

Omaishoitolain 937/2005 5 §:n mukaan edellytyksenä on, ettei omaishoitaja saa muuta korvausta ansiotulon menetyksestä. Tällä tarkoitetaan sitä, ettei omaishoitajalla ole vastaavalta ajalta oikeutta vuorotteluvapaalain mukaiseen korvaukseen.

5.2 OMAISHOITAJAN LAKISÄÄTEISEN VAPAAN JÄRJESTÄMINEN

Sidonnaisuus hoitotyöhön on ratkaiseva tekijä arvioitaessa omaishoitajan oikeutta vapaaseen. Hoidon katsotaan olevan sitovaa, vaikka hoidettava viettäisi osan vuorokaudesta kodin ulkopuolella järjestettävissä sosiaali- ja terveyspalveluissa, kuntoutuksessa tai koulussa. Omaishoidon tuesta annetun lain 4 §:n mukaan omaishoitajalla on oikeus pitää vapaata vähintään kaksi vuorokautta kalenterikuukautta kohti. Omaishoitajalla on oikeus pitää vapaata vähintään kolme vuorokautta kalenterikuukautta kohti, jos hän on yhtäjaksoisesti tai vähäisin keskeytyksin sidottu hoitoon ympärivuorokautisesti tai jatkuvasti päivittäin.

Lakisääteisten vapaiden pitäminen ylläpitää ja edistää omaishoitajan jaksamista ja hyvinvointia. Omaishoitajan jaksamisen tueksi on suositeltavaa, että lakisääteiset vapaat pidetään kuukausittain. Vapaiden kerryttämistä ei suositella. Jos vapaita on tarvetta perustellusti kerryttää, niistä on sovittava omatyöntekijän kanssa. Vapaat tulee käyttää saman kalenterivuoden aikana. Vapaapäiviä ei voi käyttää ennakoon.

Oikeutta lakisääteiseen vapaaseen ei synny, mikäli omaishoidettava on hoidettavana alle 15 vuorokautta kuukaudessa. Omaishoidontukiluokassa 1 lakisääteisiä vapaita kertyy kaksi vuorokautta kalenterikuukautta kohti. Omaishoidontukiluokissa 2,3 ja 4 lakisääteisiä vapaita kertyy kolme vuorokautta kalenterikuukautta kohti, mikäli yllä kuvatut ehdot täyttyvät.

Siun soten alueella omaishoitajan lakisääteinen vapaa voidaan järjestää seuraavilla tavoilla: Lyhytaikainen asumispalvelu, perhehoidon palvelut, sijaishoito ja palvelusetelillä järjestettävät palvelut. Omaishoidon omatyöntekijä ja omaishoitoperhe sopivat yhdessä lakisääteisen vapaan järjestämistavasta omaishoidon tuen suunnitelmaa laadittaessa. Omaishoitajan vapaan aikainen hoito pyritään ensisijaisesti järjestämään omaishoitoperheen toivomalla tavalla, mutta tähän Siun sotella ei ole ehdotonta velvollisuutta.

Lakisääteisen vapaan valinnassa huomioidaan hoidettavan toimintakyky, hoitoisuus ja soveltuvuus palveluun. Lisäksi vapaamuodon tulee tukea omaishoitajan jaksamista toteuttaa omaishoitajan tehtävää. Vain yksi lakisääteisen vapaan järjestämistapa voi olla kerrallaan käytössä. Lakisääteisestä vapaasta tehdään valituskelpoinen viranhaltijapäätös.

Omaishoitajan lakisääteisen vapaan ajalta hoidettavalta peritään tuloista riippumaton asiakasmaksu, joka ei kerrytä maksukattoa. Jos lakisääteinen vapaa järjestetään palvelusetelipalveluna, omavastuun laskuttamisoikeus on palveluntuottajalla. Lakisääteisen vapaan aikaisesta sijaishoidosta asiakasmaksua ei peritä.

Jos omaishoitajalle on myönnetty lisävapaita lakisääteisen vapaan lisäksi, lisävapaista asiakkaalta laskutetaan Siun soten vahvistamien taksojen mukaisesti.

Mikäli perheellä on taloudellisia vaikeuksia selviytyä Siun soten määrittämistä asiakasmaksuista, maksuihin voi hakea alennusta tai maksuvapautusta vapaamuotoisella hakemuksella (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista 734/1992 § 11). Lisätietoa ja opastusta saa Omais- ja perhehoitokeskus Onnelista.

5.2.1 Sijaishoito

Omaishoitajan lakisääteinen vapaa voidaan järjestää sijaishoitona. Sijaishoitajan on oltava täysi-ikäinen, hänen on kyettävä kantamaan kokonaisvaltainen hoitovastuu hoidettavasta sijaishoidon aikana. Hoito järjestetään hoidettavan kotona ja sijaishoito edellyttää sekä omaishoitajan että hoidettavan suostumusta.

Omaishoitoperhe etsii itse sijaishoitajan. Sijaishoitajan ei tarvitse olla hoidettavan omainen tai muu läheinen henkilö.

Pääsääntöisesti sijaishoitajana ei voi toimia hoidettavan kanssa samassa taloudessa asuva henkilö. Siun sote tekee sijaishoitajan tehtävään soveltuvan henkilön kanssa toimeksiantosopimuksen. Sijaishoitaja ei ole työsopimuslain tarkoittamassa työsuhteessa Siun soteen, hoidettavaan tai hoidettavan huoltajaan. Hoitajan työoikeudellinen asema sekä eläke- ja tapaturmavakuutusturva on vastaava kuin omaishoitajalla, omaishoitolain 937/2005 10 §:n mukaisesti. Sopimus voidaan tehdä toistaiseksi voimassa olevaksi tai määräaikaiseksi.

5.2.2 Perhehoito

Omaishoitajan lakisääteinen vapaa voidaan järjestää perhehoitona Siun soten hyväksymän toimeksiantosuhteisen perhehoitajan kotona tai ammatillisessa perhehoitokodissa. Ikäihmisten perhehoito mahdollistaa hoidettavalle kotoisan ja turvallisen asumisen. Perhehoidossa ikäihmisen on mahdollista osallistua perheen arkeen omien voimavarojensa ja halunsa mukaan. Perhehoidon palvelut eivät sovellu 3. ja 4 palkkioluokissa oleville asiakkaille.

5.2.3 Lyhytaikainen asuminen

Omaishoitajan lakisääteinen vapaa voidaan järjestää lyhytaikaisena asumisena yhteisöllisessä asumisessa tai ympärivuorokautisessa palveluasumisessa. Ympärivuorokautinen palveluasuminen sisältää asiakkaan ympärivuorokautisen hoivan ja hoidon, ateriat, muut palvelut kuten avustaminen asunnossa ja sen ulkopuolella, vuokran, vaatehuoltoon liittyvät asiat, siivouspalvelut ja -tarvikkeet sekä asuntoon kuuluvat välineet ja laitteet. Lyhytaikainen yhteisöllinen asuminen on kaksivuorokautista, johon sisältyy ateriat ja jossa yöaikaiset käynnit ovat pääosin turvapuhelimella järjestettyjä tai etukäteen suunniteltuja käyntejä. Lyhytaikaiseen palveluasumiseen eivät kuulu lääkkeet ja henkilökohtaiset hoitotarvikkeet.

Omaishoitajan lakisääteinen vapaa voidaan järjestää palvelusetelillä. Palvelusetelillä omaishoitaja voi ostaa palveluja Siun soten hyväksymiltä yksityisiltä palveluntuottajilta. Kotiin annettaviin palveluihin kohdennettu lakisääteisen vapaan palveluseteli on vapaavalintainen ja aina toissijainen muihin lakisääteisiin vapaisiin verrattuna, koska kotiin annettavalla palvelusetelillä hoitaja ei saa tosiaasiallisesti kokonaista lakisääteisiä

vuorokausivapaata. Palvelusetelillä tarjottavia palveluja ovat lyhytaikainen asumispalvelu, hoidettavalle kohdentuvat hoiva- ja hoitopalvelut, tukipalvelut, ja hoitajalle kohdentuvat hyvinvointipalvelut.

5.3 OMAISHOITOA TUKEVAT PALVELUT

Omaishoitoa tukevia palveluja ovat esimerkiksi asumispalveluyksiköihin tai perhehoitoon myönnetty lisävapaat (lyhytaikaisjaksot) sekä hoidettavalle myönnettävät kotihoidon hoito- ja hoivapalvelut sekä tukipalvelut. Lisäksi omaishoitoa tukevia palveluja ovat asunnon muutostyöt, hoitotarvikkeet, kuljetuspalvelut, apuvälineet, monialainen kotikuntoutus sekä eri lakien mukaiset muut mahdolliset palvelut. Omaishoitoperhettä tukevat palvelut suunnitellaan yhdessä omaishoitoperheen kanssa ja ne kirjataan suunnitelmaan. Omaishoitoa tukevista ja hoidettavalle järjestettävistä peritään asiakasmaksua Pohjois-Karjalan Hyvinvointialueen vahvistamien taksojen mukaisesti.

Omaishoitajalla on mahdollisuus osallistua maksuttomana kahden vuoden välein tai tarvittaessa toteutuvaan hyvinvointi- ja terveystarkastukseen. Hyvinvointi- ja terveystarkastusten tavoitteena on omaishoitajien hyvinvoinnin, terveyden ja toimintakyvyn arviointi, ylläpitäminen ja edistäminen sekä sairauksien ehkäiseminen ja tunnistaminen. Tarkastuksella tavoitellaan ongelmien ennakointia ja hoitamista mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Samalla omaishoitajaa tuetaan tekemään hänen omaa terveyttään ja hyvinvointiaan edistäviä valintoja.

Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisella on velvollisuus ohjata omaishoitaja hyvinvointi- ja terveystarkastukseen, mikäli omaishoitajalla ilmenee jaksamiseen tai omaishoitajana toimimiseen vaikuttavia asioita.

Muita omaishoitajaa tukevia palveluja ovat aikuisten ja ikäihmisten omaishoitajille suunnattu valmennus. Valmennuksen tavoitteena on tukea omaishoitajauutta. Lisäksi omaishoitajaa voi tukea myös mahdolliset kuntoutuspalvelut sekä kolmannen sektorin tuottamat palvelu- ja tukimuodot kuten vertaistuki, lomat, virkistys, koulutus ja sopeutumisvalmennus.

6 Omaishoidon tuen päättyminen

Omaishoidon tuen asiakkuus päättyy joko määräaikaisuuden perusteella, irtisanomiseen, sopimuksen purkamiseen tai palvelutarpeen muuttuessa tai päättyessä.

Omaishoitosopimuksen irtisanomisessa noudatetaan omaishoidon tuesta annetun lain 9 §:n säännöksiä. Siun sote voi irtisanoa omaishoitosopimuksen päättymään aikaisintaan irtisanomista seuraavan kahden kuukauden kuluttua.

Omaishoitaja voi irtisanoa omaishoitosopimuksen päättymään aikaisintaan irtisanomista seuraavan kuukauden kuluttua. Omaishoitosopimus on mahdollista purkaa välittömästi, jos sopimuksen jatkaminen vaarantaa hoidettavan tai omaishoitajan terveyden ja turvallisuuden. Omaishoitosopimus voidaan purkaa välittömästi, jos omaishoitaja sairastuu ja ei kykene kantamaan kokonaisvastuuta omaishoidettavasta. Jos hoidettava siirtyy ympärivuorokautiseen hoitoon, päättyy omaishoitosopimus ja tuen maksaminen heti.

Irtisanomisajasta riippumatta sopimus päättyy sen kuukauden lopussa, jonka aikana hoito hoidettavan terveydentilan muutosten takia käy tarpeettomaksi (hoidettavan kuollessa maksetaan omaishoidon tukea kyseisen kuukauden loppuun saakka). Omaishoidontuki päättyy tällöin ilman erillistä irtisanomista.

Määräajaksi tehty sopimus lakkaa ilman irtisanomista määräajan päätyttyä.

Mikäli omaishoitopalkkiota haettaessa tai omaishoitosopimuksen voimassa ollessa on annettu virheellisiä tietoja, voidaan omaishoidon tuki lakkauttaa ja maksetut palkkiot periä takaisin.

7 Asiakirjahallinta

Tietojen käsittelyssä on toteutettava tietosuojaja- ja tietoturvasäädöksiä. Yksikössä tehdään asiakkaan tilanteen ja/tai hoivan kannalta riittävät ja asianmukaiset kirjaukset. Toimintayksikössä on arkistointisuunnitelma ja asiakirjahallintoa koskevat kirjalliset ohjeet, joista ilmenevät mm. ohjeet asiakas- ja potilasasiakirjojen laadinnasta, säilyttämisestä ja salassapidosta, kirjaamiseen liittyvät käytännöt ja menettelyohjeet, vastuut, tietojen luovutus, asiakirjojen säilytys ja hävittäminen. Rekisterinpitäjän tietosuojaselosteet ovat [EU:n yleisen tietosuojasetuksen 2016/679](#) mukaiset ja asiakkaiden nähtävillä Siun soten verkkosivuilla [henkilötietojen käsittely - siunsote.fi](#). Asiakirjahallinnon vastuista ja tehtävistä on sovittu ja vastuhenkilö on nimetty.

Asiakasta koskevia tietoja ei luovuteta sivullisille ilman asiakkaan omakätisesti allekirjoittamaa nimenomaista suostumusta tai lainsäädöstä. Jos asiakas ei kykene ymmärtämään annettavan suostumuksen merkitystä, tietoja saa antaa hänen laillisen edustajansa suostumuksella. Suostumus tietojen luovuttamiseen pyydetään kirjallisena. Asiakkaalla on oikeus tarkastaa itseään koskevat sosiaalihuollon asiakasrekisteriin tallennetut tiedot, lisätietoja verkkosivuilla [asiakirjojen kopiot - siunsote.fi](#).